

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 17 april 2014

Mål nr

T 3420-12

KLAGANDE

1. BDO Nordic Stockholm AB, 556058-1109

Box 24193

104 51 Stockholm

2. BO

c/o BDO Nordic Stockholm AB

Box 24193

104 51 Stockholm

Ombud för 1 och 2: Advokaterna ON och MR

MOTPART

Antilu Services OU

Pärnu mnt 28

EE-101 41 Tallin

Estland

Ombud: Advokat CR

Ombud: Advokat AS

SAKEN

Skadestånd m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2012-06-21 i mål T 4626-11

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom i själva saken ogillar Högsta domstolen Antilu Services OU:s talan.

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom i fråga om rättegångskostnader *dels* så att Högsta domstolen befriar BDO Nordic Stockholm AB och BO från skyldigheten att ersätta Antilu Services OU för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten,

dels så att Antilu Services OU förpliktas att ersätta BDO Nordic Stockholm AB och BO för rättegångskostnader, i tingsrätten med 2 243 560 kr, varav 1 985 000 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 29 april 2011, och i hovrätten med 997 000 kr, varav 895 000 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 21 juni 2012.

Högsta domstolen förpliktar Antilu Services OU att ersätta BDO Nordic Stockholm AB och BO för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 1 000 000 kr, varav 822 000 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

BDO Nordic Stockholm AB och BO har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla Antilu Services OU:s fastställsetalan. De har vidare yrkat att Högsta domstolen ska bifalla deras i tingsrätten och hovrätten framställda yrkanden om ersättning för rättegångskostnader.

Antilu har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten har funnit i fråga om oaktsamhet.

DOMSKÄL*Bakgrund*

1. Efter att Daydream Software AB, som då var noterat på Stockholmsbörsens O-lista, hade börsstoppats den 3 mars 2006 offentliggjordes att diskussioner fördes om ett samgående mellan Daydream och 24hPoker AB. Daydream var en producent och förläggare av spel och innehåll för mobiltelefoner. 24hPoker var ett onoterat bolag som utvecklade mjukvarusystem för spel online och bedrev spelverksamhet via dotterbolag i utlandet.
2. Enligt ett pressmeddelande den 28 mars 2006 skulle Daydream lämna ett offentligt uppköpserbjudande avseende samtliga aktier i 24hPoker. Förvärvet skulle ske genom en apportemission på så sätt att aktier i 24hPoker överläts till Daydream i utbyte mot nyemitterade aktier i Daydream. För varje aktie i 24hPoker skulle 91 aktier i Daydream ges ut. Efter samgåendet skulle de

tidigare ägarna av 24hPoker äga cirka 90 procent av aktierna i Daydream. Baserat på betalkursen för Daydreams aktier den 3 mars 2006, som enligt parterna var 4,12 kr, uppgick enligt pressmeddelandet det totala värdet av apportionerbjudandet till cirka 1 898 miljoner kr. Under de närmast sex föregående månaderna hade kursen i Daydream fluktuerat mellan 2,60–4,25 kr.

3. Samma dag som pressmeddelandet publicerades träffades ett samgåendeavtal mellan bl.a. Daydream, 24hPoker och nio personer som själva eller genom kapitalförsäkringar förfogade över drygt 40 procent av aktierna i 24hPoker. Enligt avtalet förband sig var och en av ägarna oåterkalleligt att acceptera erbjudandet respektive att se till att berört kapitalförsäkringsbolag gjorde det.

4. Ett prospekt avseende erbjudandet offentliggjordes den 3 maj 2006. Erbjudandet var villkorat av att ägare till minst 90 procent av aktierna i 24hPoker accepterade detta. I slutet av maj meddelade bolaget att villkoret var uppfyllt.

5. En av parterna till samgåendeavtalet var HJ. Han hade en kapitalförsäkring hos (numera) Ancoria Insurance Public Ltd med säte i Cypern. I en depåknuten till försäkringen fanns det 334 000 aktier i 24hPoker, som kom att bytas mot 30 394 000 nyemitterade Daydream-aktier. Aktierna ägdes av Ancoria, men enligt villkoren för försäkringen och genom en av Ancoria utfärdad fullmakt disponerade HJ över de värdepapper som fanns i depån.

6. Efter samgåendet konstaterade den nya styrelsen i Daydream att bolagets prognos för omsättning och resultat avseende koncernens ursprungliga verksamhet inte skulle hålla. I början av juli beslutades att verksamheten skulle avvecklas. Under hösten framkom det att redovisningen hade varit behäftad med brister.

7. Aktiekursen för Daydream hade börjat falla redan efter det att samgåendepanerna offentliggjordes, och kursen fortsatte efter uppköpet att falla kraftigt. De aktier i Daydream som låg i HJs kapitalförsäkringsdepå såldes huvudsakligen under juli – september 2006 samt juli – augusti 2008 för ett genomsnittligt pris av 0,66 kr per aktie och alltså till en total köpeskilling om drygt 20 miljoner kr.

Vad målet angår och ramen för processen

8. BDO och BO utsågs i maj 2005 till revisorer i Daydream. Efter revision av bolagets årsredovisning avseende räkenskapsåret 2005 avgav BO i början av mars 2006 en revisionsberättelse som inte innehöll några anmärkningar, en s.k. ren revisionsberättelse. Inte heller föranledde hans granskning i anslutning till prospektet några anmärkningar i de revisionsutlåtanden som fogades till detta.

9. Antilu gör i målet gällande *att* BO av oaktsamhet har brutit mot god revisionssed vid den granskning som låg till grund för revisionsberättelsen avseende 2005 års årsredovisning respektive revisionsutlåtandena över prospektet den 2 maj 2006, *att* det har lett till en förmögenhetsskada med avseende på den finansiella tillgång som före bytet till Daydream-aktier utgjordes av aktieposten i 24hPoker samt *att* BDO och BO avseende den skadan är solidariskt skadeståndsskyldiga mot antingen Ancoria eller HJ. Såväl Ancoria som HJ har till Antilu överlåtit den fordran på skadestånd som kan föreligga.

10. I enlighet med det meddelade prövningstillståndet ska hovrättens bedömningar i oaktsamhetsfrågan läggas till grund för prövningen i Högsta domstolen. Den standard som hovrätten har tillämpat för oaktsamhetsbedöm-

ningen är god revisionssed. Hovrätten fann att revisionen i anslutning till årsredovisningen för räkenskapsåret 2005 respektive prospektet hade brister i två hänseenden som är att tillskriva oaktsamhet vid revisionens utförande.

11. Den första bristen avser värdering av aktier i ett dotterbolag och en därmed sammanhängande goodwillpost som uppgick till cirka 9 miljoner kr. BO hade vid sin granskning av posten dels inte i tillräcklig utsträckning försäkrat sig om rimligheten i bolagets antaganden rörande framtida omsättnings- och resultatutveckling, dels inte förvissat sig om att beräkningarna var grundade på relevanta sifferuppgifter. Det är i målet inte klarlagt hur posten rätteligen skulle ha redovisats. Enligt Antilu borde den ha skrivits ned med i vart fall 4 miljoner kr.

12. Den andra bristen hade sin grund i att dotterbolaget under räkenskapsåret 2005 hade redovisat en intäkt om cirka 1,2 miljoner kr avseende ett EU-projekt som dotterbolaget efter räkenskapsårets slut hade beslutat att avsluta. Extern bekräftelse på att detta inte skulle föra med sig någon återbetalningsskyldighet saknades. Eftersom avvecklingsbeslutet var av väsentlig betydelse borde en upplysning om att det kunde bli fråga om en återbetalningsskyldighet ha lämnats i årsredovisningen. Senare bestämdes att cirka 900 000 kr skulle återbetalas.

13. Antilus talan innefattar ett påstående om förmögenhetsskada med anledning av aktiebytet. Bifall till den förda talan förutsätter dels att en viss definierad skada kan konstateras, dels att kausalitet föreligger i förhållande till just den skadan (jfr ”Handelsbolaget Tylöbaden” NJA 2008 s. 339). Antilu har gjort gällande att det har förelegat kausalitet mellan den konstaterade oaktsamheten och den påstådda skadan på så sätt, att vid en aktsamt utförd revision skulle anmärkningar avseende goodwillposten och återbetalningsskyldigheten ha lämnats i revisionsberättelsen, vilket skulle ha medfört att aktiebytet inte hade kommit till stånd eller skulle det ha skett på förmånligare

villkor. Målet gäller endast frågan om skadeståndsansvar; någon beräkning av skadan ska inte göras.

14. Högsta domstolen lägger till grund för sina bedömningar att HJs beslut om deltagande i emissionen togs i anslutning till att samgåendeavtalet ingicks, och att avtalet var bindande beträffande deltagandet.

15. Vid tiden för samgåendeavtalet hade prospektet ännu inte upprättats. De revisorsutlåtanden som avgavs i anslutning till detta saknar därför betydelse för tvisten och lämnas i det följande därhän.

Rättsliga utgångspunkter

16. Den skada som Antilu gör gällande är att klassificera som ren förmögenhetsskada. Svensk rätt intar sedan länge en restriktiv hållning när det gäller en skadelidandes rätt till ersättning för sådan skada, om det inte rör sig om ett inomobligatoriskt förhållande. Ett uttryck för det är att skadeståndslagen föreskriver skadeståndsskyldighet för utomobligatorisk ren förmögenhetsskada endast när skadan har vållats genom brott (2 kap. 2 §).

17. Restriktiviteten har bl.a. att göra med vad som i angloamerikansk rättspraxis och rättslitteratur har kallats för *the floodgate argument* (översvämningsargumentet, även kallat dammlucksargumentet respektive flodvågsargumentet). Detta vilar på överväganden av olika slag. Ett gäller behovet av förutsebarhet sett från skadegörarens (och eventuell försäkringsgivares) sida. Ett annat övervägande rör den betungande ersättningsskyldighet som ett ansvar skulle kunna föra med sig för denne, bl.a. på grund av bristande proportionalitet mellan den skadegörande händelsen och ansvarets omfattning. Ytterligare ett övervägande avser de hanteringsmässiga svårigheter som ett ansvar mot en mycket stor krets skadelidande skulle kunna föra med sig. (Se om detta främst Jan Kleineman, *Ren förmögenhetsskada*, 1987, s. 131 ff. och

Håkan Andersson, Trepartsrelationer i skadeståndsrätten, 1997, s. 31 ff., jfr bl.a. Lena Sisula-Tulokas, Ren ekonomisk skada, 2012, s. 57 f. och 192 f.; såvitt gäller 2 kap. 2 § skadeståndslagen kan också hänvisas till bl.a. prop. 1972:5 s. 157).

18. Av 29 kap. 1 och 2 §§ aktiebolagslagen (2005:551) följer bl.a. att en revisor ska ersätta skada som han vid fullgörandet av sitt uppdrag genom överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen uppsåtligen eller av oaktsamhet tillfogar en aktieägare eller någon annan. Att även ”annan” anges vara omfattad av den ersättningsberättigade kretsen bör närmast förstås som ett klargörande av att ren förmögenhetsskada i angivna fall (överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen) *kan* ersättas också i ett utomobligatoriskt förhållande, trots den restriktivitet som i det hänseendet gäller i svensk rätt. Bestämmelsen ger emellertid ingen närmare ledning beträffande vad som krävs för att ett sådant ansvar ska föreligga. Vägledning får i stället hämtas i den överträdde normens skyddsändamål. Detta styr förutsättningarna för ansvar och vilka som tillhör den skyddade kretsen (jfr bl.a. SOU 2008:79 s. 101 med hänvisning till NJA II 1946 s. 178 ff.).

Normskyddet tar sikte på den tillit till årsredovisningen som har varit befogad

19. I likhet med vad som gäller för många andra handlingsregler som uttrycks i de regelverk som nämns i 29 kap. 1 § aktiebolagslagen kan det intresse som en revisors granskningsplikt är avsett att skydda (normskyddet) inte bestämmas abstrakt och på ett entydigt sätt som gäller för alla fall. Vad som är ett relevant normskydd beror på olika förhållanden, bl.a. föremålet för revisionen (jfr exempelvis SOU 2008:79 s. 101).

20. I det aktuella fallet handlar det om normskyddet i förhållande till annan än bolaget såvitt gäller en revisors granskningskyldighet avseende ett bolags årsredovisning och bokföring samt bolagsledningens förvaltning. Revisionen innebär att årsredovisningens kvalitet och riktighet kontrolleras efter den standard som följer av god revisionsred. När det rör sig om ett börsnoterat bolag är det övergripande syftet med kravet på att revisionen ska ske i enlighet med god revisionsred att säkerställa korrekt information, inte bara till aktieägare utan också till marknaden i vid mening. Men en årsredovisning ligger ofta till grund för affärsbeslut oavsett om bolaget är börsnoterat eller inte. Kravet på att granskningen av årsredovisningen ska ske enligt god revisionsred skyddar då sådan tillit som beslutsfattaren vid sitt ställningstagande till affären kan knyta till årsredovisningen, under förutsättning att tilliten är befogad (jfr NJA 1996 s. 224 och NJA 1998 s. 734).

21. Det sagda betyder att – när ett bolags årsredovisning har utgjort en del av underlaget för ett affärsbeslut – det för frågan om en revisors ansvar normalt saknar betydelse vilken tillit en skadelidande har fäst vid just revisionsberättelsen; redan befogad tillit till information i årsredovisningen kan vara ansvarsgrundande, om revisionen av denna inte har svarat mot de krav som följer av god revisionsred (jfr p. 36). Det är således årsredovisningens förenlighet med god redovisningsred, innebärande att redovisningen ska ge en rättvisande bild av bolagets ställning och resultat, som ska säkerställas med kravet på att revisionen ska utföras enligt god revisionsred.

När ska tillit till ett bolags årsredovisning anses vara befogad?

22. En årsredovisning ligger till grund för olika bolagsstämmobeslut men har inget specifikt eller ens typiskt ändamål som externt beslutsunderlag. I det hänseendet skiljer sig årsredovisningen från t.ex. ett prospekt, som syftar till att ge intresserade information för ett ställningstagande till ett visst erbjud-

ande. I fråga om ett prospekt kan det därför vara motiverat att – om inte ansvar föreligger redan på kontraktuell grund – presumera att det föreligger befogad tillit hos den som tecknar aktier i enlighet med erbjudandet (jfr Ds 2013:16 s. 84 f.). En årsredovisning kan däremot komma att ligga till grund för affärsbeslut av skiftande slag. Det föranleder spørsmålet vilka kriterier som ska tillämpas när det gäller att bestämma om en tillit är befogad.

23. Vilken tillit som bör skyddas med avseende på den information som lämnas i en årsredovisning har berörts i förarbetena till aktiebolagslagen. Det betonas där att den som träder i förbindelse med bolaget har rätt att lita på att bolagsorganen har fullgjort sina lagliga skyldigheter. Ett exempel som nämns är att en fordringsägare på grund av en felaktig årsredovisning har förletts att lämna den givna krediten eller att inte säkra sin fordran (jfr NJA 1996 s. 224). Att kretsen av skadelidande kan vara stor och att de ersättningsbelopp som kan aktualiseras kan bli betydande noteras, vilket föranleder påpekandet att en rimlig avvägning mellan olika intressen får göras genom en tillämpning av jämningsbestämmelserna. Bestämningen av de närmare kriterierna för när jämkning bör komma i fråga överlämnas till rättstillämpningen. (Se prop. 1997/98:99 s. 188 ff.)

24. Det finns i anslutning till dessa uttalanden anledning att notera två förhållanden. Det första är att resonemanget utgår från att frågan angår en begränsning av ett redan konstaterat skadeståndsansvar. Emellertid utgör en avvägning mellan motstående intressen av det slag som anges en fråga av mer principiell natur. Dessutom låter sig avvägningen knappast göras först vid bestämningen av skadeståndets storlek. Den bör i stället ses som främst ett spørsmål om hur långt ansvaret sträcker sig, d.v.s. för bestämning av ansvarsgränsen (jfr resonemanget i Ds 2013:16 s. 68 ff. beträffande den s.k. sekundärkretsen vid prospektansvar). Det andra förhållandet som det finns anledning att notera är att förarbetsuttalandena utgår från att vilken hänsyn

som ska tas till olika intressen ska styras av kriterier, vars innehåll det överlämnas åt rättstillämpningen att bestämma. Med utgångspunkten att det rör sig om att bestämma gränsen för ansvaret och inte om en begränsning av ett ansvar som redan har konstaterats, så får den rättsbildning som har åsyftats avse vilka kriterier som bör gälla för ansvarsgränsen.

25. Vid bestämningen av gränsen för revisorsansvar av det slag som här är aktuellt bör beaktas att de straffrättsliga reglerna om svindleri sammantagna med 2 kap. 2 § skadeståndslagen ger ett visst skydd för investerare och andra vid direkta oegentligheter och särskilt allvarliga försummelser. Mot den bakgrunden finns det ett utrymme för att beträffande sådan oaktsam revision som faller utanför svindleriregleringen bestämma ansvarsgränsen under särskilt hänsynstagande till de överväganden som hänför sig till översvämningsargumentet, d.v.s. förutsebarhet för skadegöraren, proportionalitet mellan den skadegörande händelsen och ansvarets omfattning samt praktisk hanterlighet. Adekvanskravet är inte alltid tillräckligt för att tillgodose dessa intressen. Det finns därför anledning att kvalificera vad som krävs för att tillit till de uppgifter som finns i en årsredovisning ska anses vara befogad. Med förhållandevis högt ställda krav i det hänseendet – sammantaget med ett visst hänsynstagande till översvämningsargumentet även vid bestämningen av det hypotetiska händelseförlopp som ska läggas till grund för en skadeberäkning (se p. 47) – kan en rimlig balans mellan det skadegörande handlandet och dess skadeståndsrättsliga konsekvenser uppnås.

26. Vad som är att anse som befogad tillit ska därför bestämmas på så sätt att endast tillit av en viss styrka och relevans för den förlustbringande transaktionen kan grunda rätt till ersättning. Det sätt på vilket innehållet i årsredovisningen har kommit den skadelidande till del får därmed betydelse liksom vad för slags transaktion det rör sig om. Det föreligger i dessa hänseenden betydande skillnader mellan t.ex. ett köp utanför börsen av en

maktpost i ett börsnoterat bolag och en investering i ett derivat grundat på bolagets börskurs. I det förra fallet utgör typiskt sett bolagets årsredovisning en del av beslutsunderlaget för transaktionen. I det senare fallet kan visserligen årsredovisningens innehåll antas vara återspeglad i börskursen, men tilliten till dess riktighet är mer medelbar och distanserad, och årsredovisningen har ofta inte samma omedelbara betydelse för investeringsbeslut av det slaget.

27. Ett allmänt riktmärke bör vara att ett affärsbeslut ska anses vara grundat på befogad tillit till en viss årsredovisnings riktighet om årsredovisningen typiskt sett utgör en väsentlig del av det konkreta beslutsunderlag som läggs till grund för ett sådant beslut och beslutet angår en affärsförbindelse med bolaget eller en transaktion avseende aktier eller andra instrument som bolaget emitterar. Vad som nu har sagts kan emellertid inte vara något annat än ett riktmärke. Omständigheterna i det enskilda fallet kan motivera en snävare bestämning av när tilliten ska anses vara befogad. Också en vidare bestämning kan tänkas, men för att motverka ett oproportionerligt stort skadeståndsansvar som kan komma att omfatta en mycket vid krets av skadelidande finns det anledning att vara återhållsam med det (se vidare p. 64–66).

28. Från frågan huruvida viss tillit är befogad och därmed skyddsvärd, måste skiljas vad som krävs för att påstådd tillit alls ska anses föreligga. Utgångspunkten är att den skadelidande har att bevisa att han har fäst tillit till årsredovisningen. Faktisk tillit bör dock i allmänhet kunna presumeras, om det finns grund för att anse att en tillit av det slag som påstås är befogad (jfr p. 22 beträffande tillit till prospektinnehåll).

Normskyddet motiverar bedömningen att det var befogat att fästa tillit till årsredovisningens riktighet i detta fall

29. Den i målet aktuella transaktionen gäller en förhållandevis stor post aktier i Daydream som förvärvades genom en apportemission. Årsredovisningen utgör typiskt sett en väsentlig del av beslutsunderlaget för en affär av det slaget. I en sådan situation motiverar normskyddet i allmänhet att beslutsfattaren ska anses ha haft fog för att fästa tillit till årsredovisningens förenlighet med god redovisningssed.

30. Emellertid har BDO och BO hävdade att det brister med avseende på förutsättningarna för ansvar enligt 29 kap. 1 och 2 §§ aktiebolagslagen på så sätt, att Ancoria inte har lidit någon skada och HJ inte är att anse som ”annan” i regleringens mening. Det skulle då utesluta möjligheten av en rätt till skadestånd.

31. Invändningen bygger på att Ancoria ägde såväl aktieposten i 24hPoker som aktieposten i Daydream efter aktiebytet, medan HJ hade ett endast indirekt ekonomiskt intresse i aktierna via en kapitalförsäkring. Ingen av dem skulle vara ersättningsberättigad; Ancoria därför att förändringar i förmögenhetsvärdet var för HJs räkning och således inte berörde bolagets ställning, HJ därför att han inte skulle tillhöra den skyddade kretsen enligt 29 kap. 1 § aktiebolagslagen.

32. Det kan konstateras att hela det ekonomiska intresset i den finansiella tillgång som först utgjordes av aktier i 24hPoker och sedan av aktier i Daydream låg hos HJ och enbart hos honom. HJ bar alltså ensam de ekonomiska verkningarna av aktiebytet, och han har också själv fattat beslutet om detta genom att ansluta sig till samgåendeavtalet. Sett från BDO:s och BOs sida är vidare ett ägararrangemang av det ifrågavarande slaget en ovidkommande tillfällighet, som inte inverkar på vare sig förutsebarheten eller

proportionaliteten mellan den skadegörande händelsen och ansvarets omfattning, och inte heller kan ägararrangemang genom kapitalförsäkring ha någon betydelse för den praktiska hanterligheten (jfr p. 25). HJ bör därför likställas med en förvärvare av aktier i Daydream när det gäller normskyddet bakom principen att revision av en årsredovisning ska ske enligt god revisionsd.

33. Normskyddet motiverar alltså att HJ ska anses ha haft fog för att vid ingåendet av samgåendeavtalet fästa tillit till att årsredovisningen i Daydream var riktig. Det kan också uttryckas så att regleringen i 29 kap. 1 och 2 §§ aktiebolagslagen medger att HJ skulle kunna vara berättigad till skadestånd.

34. Emellertid måste en skadeståndsrätt för HJ förutsätta att Ancoria inte därutöver har rätt till ersättning för samma skada. I det hänseendet märks att Antilu har tagit över såväl Ancorias som HJs rätt. Det är därför inte nödvändigt att ta ställning till hur man ska se på den invändning som riktar sig mot Ancoria.

Kausalitetsprövningen ska normalt göras på grundval av årsredovisningen sådan den skulle ha sett ut vid en aktsam revision

35. Att det vid ett ofördelaktigt affärsbeslut har förelegat befogad tillit till riktigheten av en i något hänseende felaktig årsredovisning räcker inte för att utlösa ett skadeståndsansvar för en revisor, som beträffande felaktigheten har förfarit oaktsamt vid revisionen. Det måste också föreligga ett orsakssamband mellan den oaktsamma revisionen och den ekonomiska skada som affärsbeslutet har fört med sig. Endast i den mån en riktig revision skulle ha lett till ett annat och förmånligare ekonomiskt utfall kan det således föreligga en ersättningsgill skada.

36. När en fråga om ansvar för oriktig information aktualiseras är den normala startpunkten för prövningen av om kausalitet föreligger antagandet att skadegöraren skulle ha lämnat riktiga uppgifter till skadelidanden. Frågan blir då vad det skulle ha föranlett. Vid bristfällig revision av en årsredovisning måste det beaktas att syftet med revisionen är att säkerställa årsredovisningens förenlighet med god redovisningssed. Det syftet talar för att prövningen bör göras på basis av årsredovisningen med det innehåll som den skulle ha haft, om den hade varit riktig i de hänseenden som revisionen har varit oaktsam (jfr p. 21). För detta talar också att det normala beteendet från ett bolags sida när dess revisor riktar anmärkningar mot redovisningen är att bolaget rättar sig efter dessa.

37. Vid kausalitetsprövningen bör således i regel frågan ställas vad som skulle ha hänt om årsredovisningen hade varit riktig i berörda avseenden, inte vad som skulle ha hänt om årsredovisningen hade varit oförändrat felaktig men revisorn i sin revisionsberättelse hade anmärkt mot dess brister.

38. Men undantagsfall kan tänkas. Om det t.ex. vid en aktsamt utförd revision skulle ha uppdagats felaktigheter som kan misstänkas bero på organisationsbrister eller oegentligheter, så finns det anledning att se annorlunda på saken. En anmärkning skulle då ha gjorts beträffande inte bara felaktigheterna som sådana utan också om deras orsak, t.ex. att felaktigheterna beror på otillräckliga rutiner eller rent av på manipulationer.

Daydreams årsredovisning sådan den skulle ha sett ut efter en aktsam revision ska läggas till grund för den fortsatta bedömningen

39. Omständigheterna är inte sådana att det finns anledning att frånga den i punkten 37 angivna ordningen. Det är alltså Daydreams årsredovisning sådan den skulle ha sett ut efter en aktsam revision som ska läggas till grund för kausalitetsprövningen.

40. I förevarande fall begränsar sig de brister i revisionen som ska läggas till grund för bedömningen till två förhållanden, nämligen goodwillposten och återbetalningsskyldigheten. En anmärkning under revisionen rörande återbetalningsskyldigheten skulle otvivelaktigt ha lett till en notering i förvaltningsberättelsen (jfr p. 11). Vad en anmärkning rörande goodwillposten skulle ha lett till är mer osäkert (jfr p. 12). En möjlighet är att värdet hade justerats. En annan möjlighet är att värdet i stället hade kommenterats i en not. Som framgår i det följande (se p. 55–59) saknar det dock betydelse för bedömningen om årsredovisningen hade haft det ena eller andra innehållet.

Principerna för kausalitetsbedömningen och bestämningen av det hypotetiska händelseförloppet

41. Den som kräver skadestånd är i princip bevisskyldig för såväl skada som kausalitet. När det gäller ett skadeståndsanspråk mot en revisor på grund av oaktsam revision blir emellertid prövningen av orsakssambandet mellan oaktsamheten och skadan med nödvändighet hypotetisk. Den kritiska frågan är inte huruvida ett visst handlande har haft en viss effekt, utan vad som skulle ha inträffat om något hade gjorts som inte har gjorts (granskning i enlighet med god revisionsd). Prövningen har därmed likheter med det fallet att ansvarsgrunden är att någon har underlåtit att göra något som han hade en plikt att göra.

42. Det sagda medför bedömningssvårigheter. Ett skäl till detta är att det inte är ens teoretiskt möjligt att bevisa hur en person skulle ha handlat under andra förutsättningar (jfr NJA 2009 s. 104). Vad som kan bevisas är endast omständigheter som kan ligga till grund för antaganden om en möjlig händelseutveckling (jfr Lars Heuman, Bevisbörda och beviskrav i tvistemål, 2005, s. 381 f., Per Olof Ekelöf m.fl., Rättegång IV, 7 uppl. 2009, s. 127 f. och Fredric Korling, Rådgivningsansvar, 2010, s. 576 f.). Ett annat skäl är att det

kan finnas flera tänkbara händelseförlopp, som skulle ha kunnat bli resultatet av ett riktigt agerande av skadegöraren.

43. I rättsfallet ”Landskronabranden” NJA 2013 s. 145 uppkom frågan om bevislättnad för den skadelidande rörande skyldigheten att visa underlåtenhet från den handlingspliktige att vidta farereducerande handlingar i en konkret och överhängande faresituation. Högsta domstolen uttalade att frågan huruvida bevislättnad skulle medges – i det fallet beträffande möjliga farereducerande åtgärder – främst berodde på skyddssyftet med den åsidosatta normen, den handlingspliktiges närhet eller anknytning till faran och faresituationen som sådan. Domstolen framhöll också att den hypotetiska frågan om vad som skulle ha hänt vid ett aktivt handlande delvis var av normativ karaktär.

44. När det som här gäller en kausalitetsprövning med anledning av en oaktsam revision är situationen annorlunda. Det handlar inte om vilka åtgärder som hade varit möjliga för att hindra en oriktig årsredovisning. Det rör sig om en annan och rent hypotetisk fråga, nämligen vad som skulle ha hänt om revisionen hade utförts i enlighet med god revisionsred (eller mer precist i detta fall; hur utvecklingen skulle ha blivit om årsredovisningen hade varit riktig i de hänseenden som revisionen har varit oaktsam). Vad som hypotetiskt antas får betydelse i flera hänseenden. Såväl prövningen av om oaktsamheten på ett relevant sätt har inverkat på beslutet, som prövningen av om beslutet har föranlett en skada och hur denna i så fall ska bestämmas vilar således på hypoteser om händelseförloppet, och prövningarna kopplar på det sättet i varandra.

45. Av det förhållandet att det rör sig om hypotetiska antaganden följer att det är befogat att fästa mindre vikt vid vad den skadelidande påstår om vad som skulle ha skett om det oaktsamma handlandet inte hade varit för handen. Bestämningen bör i stället som utgångspunkt vara objektiverad och därför

oberoende av den skadelidandes individuella förhållanden. Endast om i det enskilda fallet dessa förhållanden har varit synbara för skadegöraren kan de tillmätas någon betydelse.

46. För att ett orsakssamband ska anses ha förelegat mellan en oriktighet i beslutsunderlaget och en påstådd skada, förutsätts det att oriktigheten kan anses ha på ett relevant sätt inverkat på beslutssituationen. Kausalitet kräver i regel att det kan sägas ha varit motiverat att allvarligt överväga ett annat handlande, om beslutsunderlaget hade haft det innehåll som det skulle ha haft oaktsamheten förutan (jfr artikel IV.C.-7:109 DCFR rörande informations-tjänster). Det kan också uttryckas så att det ska röra sig om en typiskt sett beslutsrelevant informationsbrist (jfr NJA 1998 s. 734; jfr även NJA 1996 s. 224).

47. Att oriktigheten på ett relevant sätt har varit ägnad att inverka på beslutsfattandet säger inget om vilket fortsatt händelseförlopp som ska antas, givet att någon oaktsamhet inte hade förekommit. Ett sådant händelseförlopp måste fastställas för att skadan ska kunna bestämmas och beräknas. Av viss betydelse är då – förutom vad som följer av adekvansläran – normskyddet och de ansvarsgränser som översvämningsargumentet motiverar (jfr p. 25). Domstolen bör ta fasta på vad som typiskt sett skulle ha varit en närliggande och rimlig händelseutveckling.

48. I vissa fall framstår det som närmast självklart att alternativet till den genomförda affären är ingen transaktion alls. Om det förhåller sig så ska givetvis detta läggas till grund för skadeberäkningen (jfr NJA 1991 s. 625). I andra fall kan det inte uteslutas att fastän oriktigheten ska anses vara beslutsrelevant, någon annan händelseutveckling än den faktiska inte kan antas. Då föreligger det i princip ingen ersättningsgill skada. Det kan också inträffa att flera händelseförlopp framstår som närliggande och rimliga. Då bör utgångs-

punkten vara att skadeberäkningen ska göras på grundval av den händelseutveckling som framstår som mest sannolik. Här kan det faktiska skeende som föregick det skadegörande händelseförloppet, liksom efterföljande händelser, vara av betydelse för bedömningen av hur det hypotetiska händelseförloppet ska bestämmas.

En riktig årsredovisning hade inte motiverat ett allvarligt övervägande av samgåendeavtalet och dess villkor

49. När det gäller kausalitetsbedömningen i detta fall är frågan först om det skulle ha varit motiverat för HJ att allvarligt överväga ett annat handlande än att acceptera samgåendeavtalet och dess villkor, om årsredovisningen hade varit riktig i de hänseenden som revisionen har varit oaktsam. Om så är fallet blir nästa fråga vad som kan antas om det fortsatta händelseförloppet.

50. Det finns ingen utredning i målet som ger stöd för att det har funnits individuella förhållanden på HJs sida som har varit synbara för BO (jfr p. 45). Bedömningen av betydelsen av de två felaktigheterna i årsredovisningen ska därför göras objektiverat men med utgångspunkt i transaktionens syfte och omständigheterna kring denna. Utredningen ger vid handen följande.

51. Beslutet om ett samgående mellan 24hPoker och Daydream hade föregåtts av att 24hPoker under början av sommaren år 2005 hade anlitat HQ Bank som rådgivare i avsikt att genom en börsnotering få till stånd en ökad likviditet i 24hPoker-aktien. Efter att ha utvärderat möjligheten att notera 24hPoker på Stockholmsbörsen initierades en strukturerad försäljningsprocess som ett alternativ. I denna lämnades ett kontantbud på samtliga aktier i 24hPoker. Budet var på drygt 700 miljoner kr.

52. Samtidigt som försäljningsprocessen pågick upptogs med Daydream en diskussion om ett samgående. Eftersom Daydream var börsnoterat var tillgången till finansiell information om bolaget begränsad till vad som hade kommunicerats med marknaden. Under perioden 2001–2005 hade Daydream (inklusive dotterbolag) omsatt sammantaget cirka 63 miljoner kr och gjort ett negativt resultat om cirka 162 miljoner kr. Omsättningen för räkenskapsåret 2005 uppgick enligt årsredovisningen till cirka 18 miljoner kr med ett negativt resultat om drygt 10 miljoner kr. I början av år 2006 företogs en kontant-emission i Daydream som tillförde bolaget drygt 30 miljoner kr.

53. Av förhöret med PH, dåvarande verkställande direktör för 24hPoker och den störste ägaren i bolaget, framgår bl.a. följande. Intresset för det omvända förvärvet motiverades av Daydreams börsplats. Daydream hade dock även en någorlunda stor kassa. Den pågående verksamheten i Daydream saknade intresse för 24hPoker, med undantag för att bolaget hade kontakter med vissa medieaktörer. Daydreams historia var ”ruffig”; bolaget hade flera gånger försökt ändra sin verksamhet men misslyckats. De historiska förhållandena var emellertid inte så intressanta. Utgångspunkten var att Daydream ”inte skulle belasta” det sammanslagna bolaget. Ledningen i Daydream lämnade upplysningar rörande resultatutvecklingen som gav en mer positiv bild än resultatet under det föregående räkenskapsåret.

54. Värdeförhållandet mellan Daydream och 24hPoker (1 till 9,1; se p. 2) bestämdes efter förhandling om samgåendet i början av mars 2006. Det värde av budet som angavs i pressmeddelandet (cirka 1,9 miljarder kr) var i princip en matematisk funktion av börskursen för Daydream den 3 mars 2006. Hur värdeförhållandet bestämdes framgår inte av utredningen i målet.

55. Högsta domstolen gör mot denna bakgrund följande bedömningar.

56. Daydreams ställning och resultat enligt årsredovisningen för år 2005 är visserligen faktorer av viss betydelse för samgåendeavtalet. Syftet med detta var emellertid att børsintroducera 24hPoker. Däri låg aktiebytetets egentliga värde. Genom en børsintroduktion skulle aktieägarna inte bara få den investeringsmässiga valfrihet som följer med en likvid aktie, utan de skulle också få ett högre värde på sina innehav i 24hPoker än det kontantbud på över 700 miljoner kr som avböjdes. Samtidigt var risken med apportemissionen begränsad såtillvida att det som förvärvades i praktiken till 90 procent bestod av det som lämnades i vederlag. Att det således var børsplatsen som var åtråvärd och inte den verksamhet som Daydream bedrev är av grundläggande betydelse när de ifrågavarande felaktigheternas relevans för beslutet om samgåendet ska bedömas.

57. Den tveksamma värderingen av goodwillposten hänför sig till den pågående verksamheten i ett av Daydreams dotterbolag. Enligt PH var verksamheten i Daydream med dotterbolag utan intresse. Koncernens dåliga lönsamhet var känd. Det kan visserligen inte uteslutas att om värderingen av dotterbolaget hade analyserats närmare, så skulle det ha lett till att koncernens dåliga lönsamhet och svaga ställning hade framträtt ännu tydligare. Till grund för bedömningen av frågan om beslutsrelevans ska dock läggas vad årsredovisningen skulle ha innehållit rörande goodwillposten, om god redovisningssed hade följts. Oavsett vilket innehåll årsredovisningen i detta hänseende då skulle ha haft – oförändrad värdering med en kommentar beträffande osäkerheten eller ett lägre värde – så kan frågan om goodwillvärdet inte anses ha haft en sådan karaktär att den, allt annat oförändrat, skulle ha motiverat ett allvarligt övervägande av att avstå från samgåendet som sådant.

58. När det gäller frågan huruvida bristen avseende goodwillvärdet kan anses ha varit ägnad att påverka ställningstagandet till villkoren i samgåendeavtalet, måste det röra sig om ett bättre bytesförhållande. Några konkreta påståenden

om att goodwillvärdet, sådant det redovisades i årsredovisningen, har haft betydelse för värdeförhållandet och i så fall på vilket sätt har emellertid Antilu inte gjort. Utan något påstående i det hänseendet saknar domstolen underlag för att ta ställning till vad en korrekt redovisning av goodwillposten typiskt sett skulle ha haft för relevans med avseende på bestämningen av värdeförhållandet. Det kan därför inte anses att oriktigheten har inverkat på ställningstagandet till bytesförhållandet (jfr p. 46). Därmed brister det i fråga om kravet på beslutsrelevans.

59. Frågan om den möjliga återbetalningsskyldigheten, som inte kunde bli större än 1,2 miljoner kr och som kom att avse ett belopp på cirka 900 000 kr, är inte på långt när tillräckligt signifikant för att i något hänseende motivera ett ifrågasättande av en transaktion, som enligt pressmeddelandet angavs omfatta ett värde, låt vara i viss mening fiktivt, på i storleksordningen 1,9 miljarder kr.

60. BDO och BO kan mot bakgrund av det anförda inte åläggas något skadeståndsansvar på grund av HJs tillit till årsredovisningen som sådan.

Börskursen för Daydream kan inte läggas till grund för att anse att befogad tillit har förelegat

61. Antilu har framhållit att de anmärkningar som borde ha gjorts i revisionsberättelsen skulle ha påverkat marknadens bedömning av Daydream och därmed bolagets börskurs. Högsta domstolen har uppfattat detta som ett påstående om att kursen hade betydelse för bytesförhållandet enligt samgåendeavtalet.

62. De principer som i det föregående har angetts när det gäller att fastställa vad som skulle ha hänt om revisionen inte hade varit oaktsam bör tillämpas också vid den nu aktuella bedömningen. Bedömningen ska därför grundas på vad som kan antas i fråga om börskursen med utgångspunkten att årsredovis-

ningen hade haft ett rättvisande innehåll avseende goodwillposten och återbetalningsskyldigheten.

63. Utredningen får anses ge stöd för antagandet att börskursen för Daydream skulle ha påverkats i åtminstone någon mån om årsredovisningen i aktuella hänseenden hade varit riktig. Det föranleder frågan om börskursen ska tillskrivas sådan tillitsverkan med avseende på samgåendeavtalet som är en förutsättning för att ett skadeståndsansvar ska kunna komma i fråga för BDO och BO.

64. Innehållet i en årsredovisning återspeglas givetvis i större eller mindre utsträckning i bolagets börskurs. Om ett affärsbeslut grundas på börskursen rör det sig emellertid inte om en tillit till årsredovisningen som sådan utan om en via marknaden förmedlad tillit till denna. I det föregående har det konstaterats att vid bestämmandet av vad som är befogad tillit i det aktuella hänseendet bör avseende fästas vid på vilket sätt innehållet i årsredovisningen har kommit den skadelidande till del och vad för slags transaktion det rör sig om (p. 23). Det har vidare framhållits att ett allmänt riktmärke bör vara, att ett affärsbeslut ska anses vara grundat på befogad tillit till en årsredovisnings riktighet om årsredovisningen typiskt sett har utgjort en väsentlig del av det konkreta underlaget för affärsbeslutet och beslutet har angått t.ex. en affär i bolagets aktier (p. 27). Eftersom det i detta fall rör sig om ett förvärv av aktier följer av det anförda, att den kritiska frågan är om skyddssyftet bakom regeln att en revisor ska granska bolagets årsredovisning i enlighet med god revisionsed motiverar ett ansvar för skada som är en följd av en genom börskursen förmedlad tillit till årsredovisningens riktighet.

65. Revisionens främsta externa syfte när det gäller ett börsnoterat bolag är att säkerställa en korrekt information till marknaden i vid mening (se p. 20). Det syftet nödvändiggör inte att skadeståndsansvaret för oaktsam revision

utsträcks till att omfatta affärer över börser eller som på något annat sätt grundas på börskursen, om denna har påverkats av sådana oriktigheter i årsredovisningen som skulle ha undvikits vid en revision utförd i enlighet med god revisionsd. De överväganden som hänför sig till översvämningsargumentet – förutsebarhet för skadegöraren, proportionalitet mellan den skadegörande händelsen och ansvarets omfattning samt praktisk hanterlighet (se p. 17 och 25) – talar också starkt emot ett så vidsträckt ansvar. Vad särskilt gäller den praktiska hanterligheten finns det anledning att framhålla, att ett ansvar som omfattar börskursens riktighet riskerar att inte bara leda till en mycket stor krets av skadeståndsberättigade, utan också till en betydande svårighet att beräkna skadan eftersom oriktigheten i årsredovisningen skulle behöva isoleras från alla andra faktorer som kan ha påverkat börskursen.

66. Av det sagda följer att en genom börskursen förmedlad tillit till årsredovisningens riktighet i allmänhet inte bör vara tillräcklig för att en revisor ska kunna göras ersättningsskyldig för en felaktig årsredovisning (här bortses då från det fallet att så grov oaktsamhet föreligger på revisorns sida, att det är fråga om ett svindleribrott, jfr p. 25). Omständigheterna i detta fall är inte sådana att det finns anledning att frånga denna normalordning.

Sammanfattning och slutsatser

67. Högsta domstolen har vid sina bedömningar utgått från följande principiella synsätt när det gäller det skadeståndsansvar som en revisor enligt bestämmelserna i 29 kap. 1 och 2 §§ aktiebolagslagen har mot annan än bolaget:

- Avgörande för om en oaktsam överträdelse av aktiebolagslagen, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen medför skadeståndsansvar är den överträdde normens skyddsändamål (normskyddet).

- Regeln att en granskning av en årsredovisning ska ske enligt god revisionsd sed syftar bl.a. till att den som lägger en årsredovisning till grund för ett affärsbeslut ska skyddas, under förutsättning att hans tillit till årsredovisningens riktighet har varit befogad. Normskyddet omfattar även andra än aktieägare.
- Befogad tillit föreligger i allmänhet om en årsredovisning typiskt sett utgör en väsentlig del av det konkreta underlag som läggs till grund för ett affärsbeslut rörande en affärsförbindelse med bolaget eller en transaktion avseende aktier eller andra instrument som bolaget emitterar. En genom börskursen förmedlad tillit till årsredovisningens riktighet är däremot i regel otillräckligt för att en revisor ska kunna göras skadeståndsansvarig.
- För att en befogad tillit till en årsredovisning som är oriktig ska medföra skadeståndsansvar på grund av oaktsam revision krävs det ett orsakssamband (kausalitet) mellan oaktsamheten och den påstådda skadan. Prövningen bör i regel göras med utgångspunkt i vad som skulle ha hänt om årsredovisningen hade varit riktig, och inte i vad som skulle ha hänt om årsredovisningen hade varit oförändrat felaktig men revisorn i sin revisionsberättelse hade anmärkt mot bristerna.
- Ett grundläggande kausalitetskrav är att den oriktiga informationen i årsredovisningen typiskt sett kan anses ha varit relevant för affärsbeslutet på så sätt att om årsredovisningen hade haft det innehåll som den borde ha haft så skulle det ha motiverat att ett annat handlande allvarligt hade övervägts.
- Skadebedömningen ska i allmänhet inte grundas på beslutsfattarens påstående om vad som skulle ha hänt om årsredovisningen hade varit

riktig. Den ska i stället göras på grundval av ett hypotetiskt händelseförlopp som typiskt sett framstår som närliggande och rimligt. Om flera händelseförlopp är möjliga ska det mest sannolika väljas.

68. Högsta domstolen har på grundval av de redovisade principerna sammanfattningsvis bedömt tvisten i målet på följande sätt:

- Beträffande den skada som Antilu gör gällande avseende bytet av aktieposten i 24hPoker till aktier i Daydream är HJ att likställa med en förvärvare av aktier i Daydream.
- HJ har haft fog för att fästa tillit till årsredovisningen vid ställningstagandet till samgåendeavtalet och villkoren för transaktionen.
- Tillit till börskursen motiverar inte något sådant skadeståndsansvar som Antilu gör gällande.
- Med hänsyn till syftet med samgåendeavtalet och omständigheterna i övrigt kan bristerna i Daydreams årsredovisning avseende goodwillposten och återbetalningsskyldigheten inte anses ha varit ägnade att motivera ett allvarligt övervägande av ett annat handlande än att ansluta sig till samgåendeavtalet.
- Det finns alltså inte något tillräckligt samband mellan de två felaktigheterna i årsredovisningen och HJs beslut att ansluta sig till samgåendeavtalet för att ett skadeståndsansvar ska föreligga.

69. Slutsatsen är att Antilus skadeståndstalan ska ogillas. Hovrättens dom ska därför ändras i själva saken. BDO och BO ska befrias från skyldigheten att ersätta Antilus rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten (se NJA 2004

s. 69) och ska tillerkännas ersättning för rättegångskostnader i tingsrätten och i hovrätten med där yrkade belopp samt i Högsta domstolen med skäliga 1 000 000 kr.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog,
Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff (referent), Johnny Herre
och Svante O. Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Claes Söderqvist